

KDO JE PROVÁZEJÍCÍ UČITEL

Průvodce studenta učitelství na praxi

Provázející učitel (označovaný také fakultní, cvičný učitel či mentor) je **zkušený učitel, u kterého praktikuje student učitelství**. Poskytuje studentovi na praxi podporu, spolupracuje s ním při přípravě a plánování výuky, při její realizaci i při jejím vyhodnocování; **disponuje reflektivními dovednostmi, které mu umožňují vyhledávat a rozvíjet příležitosti k učení studenta učitelství, a podporovat ho tak v jeho profesním růstu**. Ve většině vyspělých zemí je jeho činnost považována za klíčový nástroj systémové podpory profesního učení studentů učitelství a patří mezi priority vzdělávací politiky v oblasti přípravy učitelů.

Jediný praktik v pregraduální přípravě

Složkami učitelské přípravy jsou učitelská propedeutika, oborová složka s didaktikou, závěrečná práce a učitelská praxe. První tři složky jsou zajištěny univerzitními vzdělavateli, na něž jsou kladeny kvalifikační požadavky především výzkumného charakteru, nikoli v oblasti praktické zkušenosti s výukou v regionálním školství. **Provázející učitel na praxi - čtvrté složce učitelské přípravy - je tak často jediným praktikem, se kterým se student v průběhu své pregraduální přípravy setká. Má proto na studenta a podobu jeho budoucí výuky zásadní vliv.**

Klíčový hráč pro propojení teorie s praxí

Provázející učitelé dnes stojí, metaforicky řečeno, nad jakousi propastí mezi teorií a praxí – jejich práce není prioritou pro ředitele škol, neboť pracují nikoliv pro školu, na níž působí, ale pro vysokou školu připravující budoucí učitele. Vysoká škola pak často vnímá učitelské praxe (a s nimi spojené potřeby provázejících učitelů) jako marginální záležitost. **Pro integraci praktické a teoretické části učitelské přípravy ve smysluplný celek je přítomnost spolupráce mezi provázejícím a vysokoškolským pedagogem naprosto klíčová. Podpora této spolupráce je proto nezbytná.**

Společně s univerzitními vzdělavateli je provázející učitel nejvýznamnějším hráčem v pregraduální přípravě učitelů, a zajištění podpory pro kvalitní výkon jeho práce je klíčové pro kvalitu učitelské přípravy.

SOUČASNÝ STAV

Nedostatek praxe studentů učitelství

Již dlouhou dobu se v akademickém prostředí i ve vzdělávací politice diskutuje o významu učitelské praxe pro profesní přípravu učitelů i o nutnosti propojení teoretické přípravy učitelů s její složkou praktickou. Často je zmiňováno, že **učitelská praxe není v kurikulu studijních programů učitelství zastoupena v dostatečné míře** – v současnosti se dle Rámcových požadavků MŠMT například jedná o 10–15 % u učitelství pro 1. stupeň ZŠ a 8–10 % pro 2. stupeň ZŠ a SŠ.

Ještě důležitější než dostatek praxe je její kvalita

Výzkum realizovaný na Pedagogické fakultě MU (srov. [Vlčková & Lojdová, 2020](#)) potvrzuje, že učitelské praxe nemusí být dostatečně efektivní ani v případě, že je jim věnován adekvátní prostor (jak z hlediska času stráveného při práci s dětmi, tak reflexí na fakultě). **Zásadní je totiž kvalita praxe, kterou ve významné míře spoluutváří právě provázející učitel, a to kvalitní spoluprací se studentem učitelství. Zcela klíčové je proto vytvoření podmínek pro fungování takové spolupráce a připravenost učitele na roli vzdělavatele budoucích učitelů.**

Co provázejícím učitelům brání ve zvyšování kvality praxí?

- Role provázejícího učitele **není ukotvena v legislativě**; pojetí postavení provázejícího učitele je tak ponecháno na každé fakultě a škole.
- Provázející učitelé **nejsou vnímáni jako skuteční partneři vysokoškolských vzdělavatelů**, spolupráce těchto dvou aktérů není systémově zajištěna.
- Nejsou stanovena kritéria pro vstup do role provázejícího učitele**. Role provázejícího učitele přináší do práce učitele novou dimenzi – práci s dospělým studentem učitelství, která vyžaduje nejen dostatek pedagogických zkušeností, ale i kultivaci nových kompetencí. V důsledku absence alespoň základních reflektivních dovedností provázejícího učitele trpí efektivita učitelství praxe, protože řada příležitostí k učení studentů učitelství zůstává nevyužita.
- Učitelé **nejsou pro práci provázejícího učitele systematicky připravováni**. Jejich mentorské a reflektivní dovednosti nejsou rozvíjeny v **povinném vzdělávacím programu**. Provázející učitelé přitom potřebují specifické dovednosti nutné pro práci s dospělými v rámci reflektivního pojetí praxí. Příprava provázejících učitelů je dnes přítomna v řadě vyspělých zemí Evropy, povinnost absolvovat vzdělávací program s důrazem na rozvoj mentorských dovedností je stanovena například ve Finsku, Anglii či Rakousku.
- Provázející učitelé vykonávají svou roli vedle své běžné práce učitele; nemají nárok na snížení přímé pedagogické činnosti, a **na podporu studentů učitelství tak nemají vyhrazen čas**.
- Provázející učitelé **nejsou za svou práci v této roli odměňováni**; a pokud ano, pak spíše symbolicky.
- Nejsou nastaveny ani podmínky pro další rozvoj provázejících učitelů. Ti často zůstávají na provázení studentů učitelství **sami, bez pomoci či podpory zvenčí** (chybí kolegiální spolupráce, mentorská podpora apod.), ale i **uvnitř školy** (např. nedostatečná podpora ze strany ředitele školy i kolegů).

Postavení provázejícího učitele je zásadní problém v systému přípravy budoucích učitelů. Přestože se jedná o klíčového aktéra pregraduální přípravy učitelů, jehož spolupráce se studenty učitelství ovlivňuje úspěšnost začínajícího učitele při vstupu do profese, současný stav této skutečnosti neodpovídá.

JAK LZE SITUACI NAPRAVIT A KVALITU PRAXÍ ZVÝŠIT

1. Legislativním ukotvením postavení provázejícího učitele v systému pregraduální přípravy budoucích učitelů jako plnohodnotného vzdělavatele budoucích učitelů

KDE UKOTVIT?	Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů <ul style="list-style-type: none">umístění úpravy provázejícího učitele v Hlavě IV Další vzdělávání a kariérní systém pedagogických pracovníků škol zřizovaných ministerstvem, krajem, obcí a svazkem obcí a zařízení sociálních služeb
	Prováděcí právní předpisy
	Vyhláška č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků <ul style="list-style-type: none">zařazení studia pro provázející učitele v rámci studií ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů Nařízení vlády č. 75/2005 Sb. o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků <ul style="list-style-type: none">snížení týdenního rozsahu přímé ped. činnosti provázejícího učitele alespoň o 3 hodiny týdně

CO UKOTVIT?	a. Kdo je provázející učitel a kdo studentovi na praxi provázejícího učitele určuje <ul style="list-style-type: none">provázející učitel je učitel, který vedle své přímé pedagogické činnosti provází studenty na praxi, jež je povinnou součástí studia k získání odborné kvalifikace učitelena dobu trvání praxe určuje studentovi provázejícího učitele ředitel právnické osoby vykonávající činnost školy <p><i>Ředitel jakožto pedagogický lídr nejlépe zná své zaměstnance a dovede po domluvě s fakultou i s konkrétním učitelem studentovi na praxi určit provázejícího učitele. Ten je ředitelem školy pro tuto činnost uvolněn obvykle na dobu celého školního roku.</i></p>
	b. Kritéria pro vstup do role provázejícího učitele <ul style="list-style-type: none">i. minimálně čtyřletá učitelská praxeii. výuka předmětu, který odpovídá specializaci studentaiii. absolvování, případně zahájení studia pro provázející učitele v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků <ol style="list-style-type: none">Studium je zařazeno ve vyhlášce č. 317/2005 Sb. mezi studia pro splnění dalších kvalifikačních předpokladů, vedle studia pro vedoucí ped. pracovníky, výchovné poradce a studia k výkonu specializovaných činností.Minimální rozsah studia činí 80 hodin.Poskytovateli studia pro provázející učitele jsou poskytovatelé DVPP podle § 24 odst. 4 písm. a) zákona č. 563/2004 Sb. <p><i>Kvalitativní požadavky studia pro provázející učitele stanoví ministerstvo Standardem studia pro provázející učitele. Součástí studia musí být mentorská podpora umožňující rozvíjet reflektivní dovednosti (vzdělávání a příprava na roli, průběžná reflexe práce v roli, setkávání a sdílení s provázejícími učiteli z různých škol), mentorské dovednosti a nastavení vztahu VŠ a školy. Inspirací může být akreditovaný program Učitele naživo, který, společně s kompetenčním rámcem provázejícího učitele a dalšími metodickými podklady, připravili odborníci na tuto problematiku.</i></p>
	c. Základní vymezení činnosti provázejícího učitele <p>Provázející učitel podporuje profesní rozvoj studenta během praxe, a to zejména tím, že s ním průběžně a pravidelně spolupracuje při přípravě a plánování výuky žáků, při její realizaci i při jejím vyhodnocování.</p> d. Snížení týdenního rozsahu přímé pedagogické činnosti <p>Provázejícímu učitelu ve škole zřizované ministerstvem, krajem, obcí nebo svazkem obcí se snižuje přímá pedagogická činnost v rozsahu stanoveném prováděcím právním předpisem, nejméně však o 3 hodiny týdně (při zachování platu).</p> <p><i>Snížení týdenního rozsahu přímé pedagogické činnosti se promítne také v nařízení vlády č. 75/2005 Sb., zejm. doplněním § 3 obdobně jako v případě učitele - výchovného poradce a učitele - metodika informačních a komunikačních technologií.</i></p> <p><i>Provázející učitel je ředitelem školy pro tuto činnost uvolněn obvykle na dobu celého školního roku. Kromě přímého kontaktu se studentem na praxi má provázející učitel během školního roku řadu dalších s touto činností souvisejících úkolů. Například je žádoucí, aby provázející učitel své uvolnění mohl využít i pro bližší spolupráci s fakultou, popřípadě pro konzultaci se studenty v rámci náslechovcových hodin apod. Snížení přímé ped. činnosti na dobu celého školního roku je proto adekvátní i v případě, kdy provázející učitel studenty na praxi neprovází nepřetržitě po celý školní rok.</i></p>

2. Nastavením dalších podmínek umožňujících provázejícímu učiteli úspěšně zvládat jeho roli

- **zprostředkování nástrojů umožňujících rozvoj reflektivních kompetencí a podporu kvality práce provázejícího učitele**

Takovým nástrojem může být např. kompetenční rámec studenta učitelství nebo kompetenční rámec provázejícího učitele, jehož cílem je podpořit učitele, kteří vstupují do role provázejícího učitele a který mohou využít k vyhodnocení posunu svých kompetencí v této roli. Inspirací může být [Kompetenční rámec provázejícího učitele \(Učitel naživo\)](#), [Kompetenční rámec studenta učitelství \(Učitel naživo\)](#) či [Standard kvality profesních kompetencí studenta učitelství \(Pedagogická fakulta MU\)](#).

- **zajištění spolupráce mezi vysokoškolskými vzdělavateli učitelů a provázejícím učitelem**

Spolupráce je důležitá pro propojení teorie a praxe v učitelské přípravě a pro posílení pocitu spoluzodpovědnosti provázejícího učitele za přípravu budoucích učitelů. Realizovat ji lze například skrze tripartitní setkávání směřující ke společnému vyhodnocování posunu studenta.

- **zapojení do komunity vzdělavatelů učitelů (jako partnera vysokoškolských vzdělavatelů)**

Významné je i zapojení provázejících učitelů do komunity spočívající ve spolupráci a sdílení se všemi aktéry zapojenými do profesní přípravy učitelů, podílení se na tvorbě koncepčních materiálů i získávání podnětů pro vlastní rozvoj v roli provázejícího učitele. Inspirací může být [Komunita vzdělavatelů budoucích učitelů \(Učitel naživo + Otevřeno\)](#).

- **odměna provázejícímu učiteli**

Finanční odměna pro provázejícího učitele by mohla představovat účinné motivační opatření, které by posílilo kvalitu práce provázejícího učitele a podpořilo její význam. Pokud dnes provázející učitelé od fakulty finanční odměnu dostávají, jde o odměnu zcela symbolickou. Bylo by proto žádoucí zajistit dostatečné financování všech fakult připravujících učitele pro účely poskytování finanční odměny provázejícím učitelům, která bude nároková a stanovena minimální výší odpovídající významu této činnosti.

- **tvorba a distribuce metodických materiálů**

Možnost využití zkušeností a materiálů organizace [Učitel naživo](#) v oblasti práce s provázejícími učiteli.

K problematice vám rády poskytnou další informace naše expertky

Mgr. et Bc. Kateřina Konrádová
katerina.konradova@ucitelnazivo.cz
+420 774 625 813

Vedoucí Advokačního týmu organizace Učitel naživo, zabývá se strategickým řízením a budováním kapacit ve veřejné správě v oblasti školství, analýzou a designem vzdělávacích politik.

Mgr. Blanka Vaculík Pravdová, Ph.D.
blanka.pravdova@ucitelnazivo.cz
+420 737 449 087

Odborná garantka učitelské přípravy v organizaci Učitel naživo a Komunity vzdělavatelů budoucích učitelů, odborně se věnuje profesní přípravě učitelů a tématu podpory provázejících učitelů.

Pro propojení s experty z řad lektorů programu Učitel naživo či Ředitel naživo, zkušených praktiků z našich tréninkových a spolupracujících škol nebo s ostatními odborníky z organizace či expertní rady kontaktujte [Kateřinu Konrádovou](#).